

2.1.1
2.1.2

BOSILJKA JANJATOVIĆ — PETAR STRČIĆ

**NEKOLIKO SPISA ORGANA VLASTI O KOMUNISTIMA NA
OTOKU KRKU ZA ŠESTOJANUARSKE DIKTATURE**

329.15 (437.12)

Komunistička
partija
na otoku Krku

Rešenje
odobrenje, Kom. un. I
... ..

R.4

K.4

- Komunistička partija 1942-1944

Šestojanuarske diktature

od 23. svibnja 1941. godine

- istraživanje
na otoku Krku (1944) god. 163. diktature

U razdoblju 1932—1934. godine, dakle upravo u vrijeme dok je još trajao šestojanuarski režim kralja Aleksandra Karađorđevića i teror njegove diktature — koji je prvenstveno bio uperen protiv Komunističke partije¹ — na otoku Krku došlo je do izvjesnog oživljavanja komunističkog pokreta. To se očitovalo ponajviše u okupljanju komunista, njihovih simpatizera i pomagača u želji da se stvori mreža partijskih organizacija; jedna je organizacija stvorena u Puntu, a postojali su realni izgledi da se osnuje i u Dobrinju kao i u samom gradu Krku.

Aktivnost krčkih komunista, odnosno simpatizera i pomagača komunizma, nije tada bila izolirana od općih previranja; sve se zapravo odvijalo u okviru oživljavanja komunističkog pokreta u tzv. Hrvatskom

¹ O šestojanuarskom režimu usp. Ljubo Boban, *Iz historije odnosa Mačeka i dvora u vrijeme šestojanuarske diktature; Odnosi do Oktroiranoj Ustava od 3. IX. 1931*, Historijski zbornik, XVIII Zagreb 1965; isti, isto, *Odnosi od septemparskog ustava do marseljskog atentata*, Zbornik Historijskog instituta Slavonije 4, Slavonski Brod 1966; isti, isto, *Odnosi od marseljskog atentata do petomajskih izbora*, isto, 3, 1965; isti, *Jedno pismo Sv. Pribičevića iz vremena šestojanuarskog režima*, Historijski zbornik XVIII, Zagreb 1965; isti, *Držanje srbijanskih opozicionih stranaka povodom Zagrebačkih punktacija (1931—1933)*, Isto, XV, Zagreb 1962; isti, *Zagrebačke punktacije*, Istorija XX veka, Zbornik radova IV, Institut društvenih nauka, Odeljenje za istorijske nauke, Beograd 1962; isti, *Geneza, značenje i odjek Zagrebačkih punktacija*, Časopis za suvremenu povijest I, Zagreb 1971; Ferdo Čulinović, *Jugoslavija između dva rata II*, Zagreb 1961; Todor Stojkov, *Opozicija u vreme šestojanuarske diktature 1929—1935*, Beograd 1969; isti, *Građanska opozicija i skupštinski izbori od 8. novembra 1931*, Istorija, navedeno izd.; isti, *O takozvanom Ličkom ustanku 1932*, Časopis za suvremenu povijest, II Zagreb 1970; Bogdan Krizman, *Osvrt na autobiografiju V. Mačeka*, Jugoslavenski istorijski časopis, III, 2, Beograd 1964; Ivan Ribar, *Politički zapisi II*, Beograd 1949; isti, *Iz moje političke saradnje*, Zagreb 1965; Svetozar Pribičević, *Diktatura Kralja Aleksandra*, Beograd 1952; *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj*, IHRPH, Zagreb 1969, str. 108 i dalje; *Pregled istorije SKJ*, Beograd 1963, str. 149 i dalje; vidi i Milorad Ekmečić, *Osnove građanske diktature u Evropi između dva svjetska rata*, Sarajevo 1965; Josip Horvat, *Politička povijest Hrvatske*, Zagreb 1938.

primorju — i to na području od Sušaka do Kraljevice i Grobnika.² Krčani su se uključili u komunistički pokret vlastitom inicijativom, a i zbog uspostavljenih veza otoka Krka sa Sušakom. Naime, 1929. godine u cijeloj je zemlji na neko vrijeme bila zamrla gotovo svaka komunistička aktivnost jer je pod pritiskom diktature Komunistička partija gotovo decimirana. Tada su bili uhapšeni i neki istaknuti komunisti s otoka Krka, doduše zbog svoje aktivnosti u drugim mjestima, ali su oni i na samom otoku bili pokretači komunističkog pokreta.³ Kad je prošao prvi val terora diktature, dolazi do pokušaja oživljavanja rada Komunističke partije u cijeloj zemlji⁴ pa tako i na području tzv. Hrvatskog primorja. Taj je proces vidljiv već tijekom 1930. godine, i to u Sušaku i nekim drugim mjestima, a 1932. godine bio je osnovan i Okružni komitet Komunističke partije za Hrvatsko primorje. Tek osnovani Komitet stavio je među svoje zadatke i povezivanje s otokom Krkom. Čini se da je do toga i došlo već iste godine, a veze su probunjene tijekom 1933. godine, kad je i osnovana prva, već spomenuta, organizacija Komunističke partije u Puntu.

Iako se okupljanje krčkih komunista, kao i u mnogim drugim krajevima u to vrijeme, odvijalo na liniji proučavanja komunističke literature (o čemu govori i dokument br. 5 koji objavljujemo) te nije bilo neke sustavnije aktivnosti, ipak je i takav rad smetao režimu, koji je budno pratio svako kretanje komunističkog duha među stanovnicima otoka. Zbog toga je — iako je do policijske provale među članove Komunističke partije, njihove simpatizere i pomagače došlo tek nakon prvomajske proslave 1934. godine u Hreljinu, kad su u tom mjestu istaknute na kućama i crvene zastave — u relativno kratko vrijeme otkrivena i djelatnost komunista i njihovih pristaša na otoku Krku. Oni su uhapšeni, zatim podvrgnuti istražnom postupku u Sreskom

² Dušan Diminić, *Komunistički pokret u Hrvatskom primorju od 1931—1941*. Zbornik Radnički pokret Hrvatskog primorja, Gorskog kotara i Istre 1919—1941, I, Rijeka 1970. Bosiljka Janjatović—Petar Strčić, *Hreljinski svibanj. Komunistički pokret u Hrvatskom primorju i Ogulinski proces*, Dometi, II, 11, Rijeka 1969; isti, *Iz historije komunističkog pokreta na Hrvatskom primorju*. I. Svibanjske crvene zastave, II. Ogulinski proces, Komunist, XXVIII, 701, Beograd, 27. VIII 1970, str. 17 i 702, 3. IX 1970, str. 71; isti, *Ogulinski proces 1934. godine*, u rukopisu; isti, *O komunističkom pokretu na otoku Krku od 1929. do 1934. godine*, u rukopisu; *Punat u borbi*, Punat 1960. — Pod nazivom »Hrvatsko primorje« mislimo na geografsko područje od Rijeke do Lukova s otocima Rabom, Pagom i Krkom. Usp. Josip Roglić, *Kakvo ime nadjenuti kvarnerskom prostoru*. Dometi, I, 1, Rijeka 1968, str. 120—121; Ratimir Kalmeta, *Što su Kvarnerski kraj i Hrvatsko primorje?* Kritika, 19, Zagreb 1971, str. 696—705.

³ Tada su u Zagrebu uhapšeni Petar Franolić-Barčín i Ivan Žic-Frankin. Usp. o tome *Punat u borbi*, n.dj., 8; O razvoju komunističkog pokreta na Krku. Antica Franolić, *Revolucionarni rad na otoku Krku u predratnom periodu*. Zbornik n.dj.

⁴ Usp. o tome literaturu u bilj. 7, 9, 10, 17 i dalje u radu Bosiljka Janjatović—Petar Strčić, *Dva spisa državnog tužioca u Sušaku 1934. god. o članovima i simpatizerima KPJ*. Zbornik n.dj.

načelstvu u Krku, a nakon toga — okovani u lance — prebačeni u Sušak i tu zatvoreni s ostalim uhapšenima, kojih je bilo više od stotinu iz mnogih mjesta tzv. Hrvatskog primorja.⁵

O vrlo mučnom boravku u zatvoru, o fizičkim i psihičkim mučenjima, kao i o štrajku glađu, ne govori se u dokumentima koje objavljujemo. No, bez obzira na torturu kojoj su bili podvrgnuti, uhapšeni uglavnom nisu ništa priznavali; od krčkih komunista jedino je Petar Franolić — Barčin bio optužen pred ogulinskim sudom, delegiranim umjesto Državnog suda za zaštitu države u Beogradu. Tužilac se dvoumio da li da optuži i otprije poznatog komunistu Antuna Kirinčića. Proces je održan iza zatvorenih vratiju (suvremena štampa nije izvještavala o njegovu toku) u listopadu 1934. godine, a Petar Franolić osuđen je na osam mjeseci strogog zatvora. Franolić se vratio na otok 1935. godine, te nastavio svoju aktivnost.

Ovim je hapšenjem i procesom samo za kratko vrijeme prekinut rad na oživljavanju komunističkog pokreta na otoku Krku, kao i u cijelom tzv. Hrvatskom primorju. Međutim upravo spisi koje objavljujemo govore o jednom vremenu koje je i za razvoj komunističkog pokreta na otoku — bez obzira na to što je cijela djelatnost komunistička otkrivena — bilo od posebne važnosti; radilo se o vremenu diktature kralja Aleksandra kad je izgledalo da se, od prvih udaraca koji su joj naneseni, Komunistička partija neće tako brzo oporaviti. Krčki su komunisti i njihove pristalice svojim primjerom dokazali upravo suprotno.

Dokumenti koje objavljujemo izvornici su ili kopije, pisani strojem s latinicom i ćirilicom, s pečatom ili vlastoručnim potpisom, a nalaze se u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu i u Arhivu Socijalističke Republike Hrvatske. Ti su spisi nastali tijekom istrage Sreskog načelstva u Krku, žandarmerije i, nakon toga, državnog tužitelja u Ogulinu, te Ministarstva unutrašnjih poslova, dakle organa vlasti diktature, pa njihov sadržaj treba primiti s potrebnim oprezom. Spise objavljujemo u onakvom sadržajnom obliku kakvi su u izvorniku; intervenirali smo jedino tamo gdje se radilo o strojopisnim greškama.

KRATICE:

IHRPH — Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb
AH, DN — Arhiv Socijalističke republike Hrvatske, Državno nadodvjetništvo, Zagreb

⁵ Vidi bilj. 2, 3 i 4.

1.

K r k , 24. V 1934.

Sresko načelstvo u Krku

Broj: 1023 Pov/1934. =

P r e d m e t : komunističke afere
na otoku Krku, isleđivanje. =

dne 24. maja 1934.

Kraljevskoj banskoj upravi savske banovine
Odeljak za državnu zaštitu

u)

Z a g r e b u

Povodom komunističke afere po kojoj vodi istragu⁶ Sresko načelstvo na Sušaku i Sušačka žand. četa te povodom obavijesti sa strane Pretstojništva gradske policije na Sušaku i Krčkog žand. voda, da su u istu aferu upletena neka lica s otoka Krka izvješćuje se da je povodom toga ovo načelstvo provelo smesta, zajedno s vodnikom krčkog žand. voda najenergičniju istragu te ustanovilo sledeće:

Da su do sada s otoka Krka u komunističku aferu upletena sledeća lica:

1) Franolić Petar, stolar iz Aleksandrova,⁷ 2) Franolić Petar stolar iz Aleksandrova inače na radu kod svoga brata Nikole stolara u Krku, 3) Galjanić Ivan, krojač iz Aleksandrova, 4) Mrakovčić Mate, pekar iz Aleksandrova te 5) Franolić Jerko, podvornik na Drž. realnoj gimnaziji u Krku.

Ovo je načelstvo obavješteno sa strane krčkog žand. voda da je neustanovljenoga dana i meseca u jeseni 1933. god. iz Sušaka parobrodom »Slavija« putovao neki Diminić,⁸ student prava u Zagrebu inače iz Sušaka i da je sobom nosio nekoliko brošura »Proleter«⁹ te da ih je predao u Krku Jerku Franoliću, bratu pod II. navedenoga Franolića Petra.

Preslušanjem Franolića Jerka ustanovljeno je, da je gore navedenog dana zaista jedan mladić predao istome jedan omot, u kojem su se nalazile navedene brošure, a u svrhu da taj omot preda svom bratu

⁶ Istraga zbog događaja u Hreljinu, tj. zbog prvosvibanjske proslave 1934. godine počela je 1. svibnja u samom Hreljinu; vodila ju je žandarmerija i sresko načelstvo u Sušaku. Nakon toga proširila se istraga na Kraljevicu, Šmriku, Bakar i sam Sušak, te Grobinštinu. Trajala je skoro puna dva mjeseca.

⁷ Punat.

⁸ Dušan.

⁹ »Proleter« je počeo izlaziti u ožujku 1929. godine kao organ Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije; u njemu su objavljivane direktive CK i ocjene o političkoj situaciji u zemlji i u svijetu, kao i mnogi članci s opisom situacije u zemlji. Izlazio je sve do 1942. g. Vidi: *Proleter 1929—1942*, Beograd 1968.

Petru, ali pošto je Jerko vidio, da se u tom omotu nalazi ilegalna literatura to je istu prema svojoj izjavi spalio.

Dosadašnjim preslušavanjem pod 2) navedenoga Franolića Petra ustanovljeno je da je isti u gore navedeno vrijeme u Glavotoku, opštine Dubašnica, ovoga sreza obavljao neke stolarske radnje, te da je gore navedenoga dana k njemu došao Diminić te mu ponudio napred navedene brošure, Franolić Petar brani da se nije hteo primiti te brošure, jer da mu nije dovoljno poznat komunizam te da ga je uputio da taj omot preda njegovome bratu Jerku u Krku. Napominje se da su Franolić Petar i Diminić odnosnoga dana skupa putovali parobrodom »Slavija« iz Glavotoka te se Diminić iskrcao u Krku, dok je Franolić nastavio put za Aleksandrovo. Dosadašnjim preslušanjem Franolić Petra pod 1) ustanovljeno je, da su sledećega dana kako su Diminić i Franolić Petar pod 2) skupa putovali parobrodom, sastali se u 5 sati u jutro i to Franolić Petar pod 1) i 2) te Diminić na Dunatu, 4 kilometra daleko od mesta Krka i odavle nastavili put prema Dobrinju, a u svrhu osnivanja komunističkih ćelija na otoku Krku. U Dobrinju da su se sastali sa nekim Barbalićem,¹⁰ studentom iz Dobrinja, sada u Beogradu, te nekim Kirinčićem¹¹ radnikom sada u Đulavesu srez Daruvar. U pogledu Barbalića zamoljena je Uprava grada Beograda, da ga smjesta uhapsi i ovamo sprovede, a što se tiče Kirinčića naređeno je žand. stanici u Đulavesu, tako isto, a što se Naslovu izvešćuje uzgred.

Prema izjavi pod 1) Franolića Petra isti su se tamo dogovarali o osnivanju komunističkih ćelija na otoku Krku, a glavne upute im je davao navedeni Barbalić.

Franolić Petar pod 1) je ujedno izjavio da su članovi komunističke organizacije u Aleksandrovu obdržavali sastanke na ulici šetajući da su primali neke komunističke časopise putem nekoga Gušta¹² mornara na parobrodu Slaviji, koji se sada nalazi uhapšen u uzama Pretstojništva gradske policije na Sušaku, da su uplašivali članske priloge po 1 i 2 Dinara, a blagajnu je vodio gore navedeni Mrakovčić.

U pogledu ostalih lica nije se do sada moglo ništa konkretnoga ustanoviti jer do sada još nisu ništa priznavali.

Ovoliko izvešćuje ovo načelstvo Naslovu s molbom radi znanja, a sa izveštajem da će ovo načelstvo o toku kao i o rezultatu istrage podneti detaljan izvještaj.

Moli se ovo izvješće uzeti do znanja.

Sreski načelnik
Vitezić¹³

¹⁰ Ivo.

¹¹ Antun. O A. Kirinčiću usp. Petar Strčić, *Antun Kirinčić-Sobotić. U povodu smrti jednog od prvih komunista otoka Krka*, Novi list, Rijeka, 6. i 7. V. 1967, str. 10.

¹² August Škroko.

¹³ O I. Viteziću usp. Bosiljka Janjatović—Petar Strčić, *Izveštaj krčkog kotarskog načelnika Iva Vitezića od 15. I 1935. godine*, Krčki zbornik I, 1970, str. 397—434, bilj. 17. Taj izvještaj vrlo plastično ocrtava gospodarsku situaciju otoka Krka upravo u vrijeme o kojem govore i ovi dokumenti, pa zajedno s njima čini određenu cjelinu.

(Pečat, latinica i ćirilica:)
NAČELNIK SREZA KRČKOGA
KRK

KRALJEVSKA BANSKA UPRAVA¹⁴
SAVSKE BANOVINE ZAGREB
UPRAVNO ODELJENJE II. POV. D.Z.
Primljeno 26. V 1934, br. 16919

Sign. IHRPH, XVI, 1934, fasc. Pag i dr., izvornik,
strojopis, latinica, vlastoručni potpis, pečat.

2. u

Krk, 28. V 1934.

Sresko načelstvo u Krku

Broj: 1057 Pov/1934. =

P r e d m e t : Komunističke afere
na otoku Krku isleđivanje =

dne 28. maja 1934.

Kraljevskoj banskoj upravi savske banovine
Odeljak za državnu zaštitu
u)

Z a g r e b u

Savezno sa ovostr. izvještajem od 24. o. mj. broj 1023 Pov čast mi je izvestiti, da je daljnim preslušavanjem pod 1) navedenog Franolića Petra ustanovljeno, da je sa organizovanjem komunističke ćelije u Aleksandrovu¹⁵ započeto u proljeće 1933. god. na taj način, što je u ono vreme iz Zagreba doputovao u Aleksandrovo pod 2) navedeni Franolić Petar i pridobio za sebe Galjanića Ivana, Mrakovčića Matu, a na koncu posle Uskrsa prošle godine i Franolića Petra pod 1) Taj Franolić dobivao je od Bonefačića Nikole, studenta agronomije iz Aleksandrova, koji se sada nalazi u Zagrebu raznu socijalističku literaturu, koju je delio svojim drugovima. Osim navedenih davao je on te knjige na čitanje svom rođaku Franolić Josipu, briaču iz Aleksandrova, Žicu Ivanu, pek. pomoćniku iz Aleksandrova, te Karabaiću Franu, strojobravaru iz Aleksandrova. Daljnim preslušavanjem istoga Franolića ustanovljeno, da je on od Diminića dobio komunističke časopise (»Klasna borba«¹⁶ od novembra 1932. »Proleter«¹⁷ od oktobra 1933. god. broj 10 te jedan

¹⁴ Latinica i ćirilica.

¹⁵ Pumat.

¹⁶ »Klasna borba«, teoretski časopis Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije, izlazila je u ilegalnosti i povremeno od 1926—1937. u inozemstvu.

¹⁷ V. bilj. 9.

primjerak »Konspiracija«¹⁸⁾ a koji se nalaze kod navedenoga Karabaića Frana. Pretresom stana kod Karabaića su faktično pronađeni ti časopisi te su oduzeti. Nadalje je ustanovljeno, da je Franolić Petar pred pola godine kod Ragužin Franje, stolara u Aleksandrovu naručio jedan sanduk, koji je Ragužin izradio a pred mesec dana ga je Karabaić limom okovao. Taj sanduk dao je Franolić Karabaiću, da ga pohrani, a gdje će biti smešten komunistički materijal. Preslušavanjem Karabaića ustanovljeno je, da je taj sanduk sahranjen među kamenjem na metu zvanom »Prniba« oko 2 klm daleko od Aleksandrova. Sanduk je na licu mesta pronađen te kod žand. stanice u Krku pohranjen.

Sva navedena lica iz Aleksandrova su uapšena, te ovdje pritvorena.

Ujedno se izvešćuje, da je patrola žand. stanice u Đularesu dopratila Kirinčića, koji na višekratnom preslušavanju do sada ništa ne priznaje.

Osim toga uhićena su još tri lica u Dobrinju, osumnjičena zbog komunističkog rada, ali za koja se još nije moglo ništa pozitivno ustanoviti s razlog što su ovom načelstvu bezuvjetno potrebni za razbistrenje cele stvari, Barbalić Ivan, student u Beogradu, a inače iz Dobrinja te napred navedeni Bonifačić Nikola. Uprava grada Beograd te Uprava policije u Zagrebu zamoljene su još 24. o. mj. telefonski, da navedena lica smjesta uhapsu i hitno ovamo sprovedu, ali toj zamolbi do danas nije udovoljeno.

Po ovom predmetu ovo će načelstvo podnositi daljnje izveštaje.

Moli se ovo izvešće primiti do znanja.

Sreski načelnik:
Vitezić

(Pečat, latinica i ćirilica:)

NAČELNIK SREZA KRČKOGA
KRK

KRALJEVSKA BANSKA UPRAVA¹⁹⁾
SAVSKE BANOVINE ZAGREB
UPRAVNO ODELJENJE II. POV. D.Z.

Primljeno 30./V 1934, br. 17487

Sign. IHRPH, XVI, 1934, fasc. Pag i dr., izvornik, strojopis, latinica, vlastoručni potpis, pečat.

¹⁸⁾ To je vjerojatno bio članak »O konspiraciji«, koji je na temelju partijskih direktiva o držanju komunista napisao Dušan Diminić, a umnožio Oskar Juranić.

¹⁹⁾ Latinica i ćirilica.

3.

Krku, 29. V. 1934.

Sresko načelstvo u Krku

Broj: 1057 Pov/1934. =

dne 29. maja 1934. =

Predmet: Franolić Petar i dr. zločin po
Zak. o zaštiti države—pritvor. —

Odluka

Po vodom ovdje vođenih izvida po delu komunističke propagande na otoku Krku Franolića Petra i drugova, ovo načelstvo na osnovu § 13. Zakona o Državnom sudu za zaštitu Države²⁰ određuje pritvor nad sledećim licima:

- 1) Franolić Petar »Barčin« stolar iz Aleksandrova
- 2) Franolić Petar »Popić« stolar iz Aleksandrova
- 3) Galjanić Ivan »Susić«, krojač iz Aleksandrova
- 4) Mrakovčić Mate »Šimunić« pekar iz Aleksandrova
- 5) Žic Ivan »Tolonar« pekar. pomoćnik iz Aleksandrova
- 6) Ragužin Franjo, stolar iz Aleksandrova
- 7) Karabaić Franjo »Vodopija«, strojobravar iz Aleksandrova
- 8) Franolić Jerko, podvornik kod Drž. realne gimnazije u Krku.
- 9) Froš Ivan, student filozofije iz Baške,
- 10) Barbalić Ivan »Ivić«, student filozofije iz Dobrinja,
- 11) Crvić Dinko »Sopčić« stolar iz Dobrinja
- 12) Kirinčić Anton »Sobotić«, mlinar iz Žestilca,
- 13) Bonefačić Nikola, student agronomije iz Aleksandrova.

O ovom su pritvorenici tokom izviđaja obavešteni.

Proti ovoj odluci u smislu § 14 citiranog zakona²¹ nema mjesta žalbi.

Sreski načelnik:

I. Vitezić

(Pečat, latinica i ćirilica:)

NAČELNIK SREZA KRČKOG
KRK

²⁰ »Državni sud za zaštitu države nadležan je na području cele Kraljevine za izviđanje i istragu, za pretres i suđenje o krivičnim delima (nabrajaju se dalje određene glave iz Krivičnog zakonika i Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, op. J.S.) kao i o drugim krivičnim delima koja su sa ovima u vezi ili sticaju«. Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 11. I 1929. O razvoju tog suda usp. bilj. 103 u B. Janjatović—P. Strčić, *Tri sudska procesa članovima i pomagačima KPH u Sušaku 1940. godine*, Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu XV, Rijeka 1970, str. 211—275.

²¹ »Ako bi koje od krivičnih dela pomenutih u § 13. bilo kažnjivo po odredbama više zakona, primeniće se strožiji zakon«. Službene novine, n.dj.

4.

Krk, 1. VI 1934.

Sresko načelstvo u Krku

Broj: 1057 Pov/1934.=

dne 1. rujna 1934.

Predmet: Komunističke afere na otoku Krku
isledivanje. =

Kraljevskoj banskoj upravi savske banovine
Odeljak za državnu zaštitu

u)

Z a g r e b u

Savezno sa ovostranim izvještajem od 24. maja 1934 broj 1013 Pov te izvještajem od 28. maja broj 1057 Pov čast mi je izvestiti sledeće:
Članovi komunističke ćelije u Aleksandrovu bili su:

1) Franolić Petar »Barčin« star 26 god. stolar iz Aleksandrova, neženjen iz Zagreba izagnan zbog komunizma,

2) Franolić Petar »Popić«, star 26 godina stolar iz Aleksandrova, inače na radu kod svog brata Nikole Franolića, stolara u Krku, sudski kažnjavan,

3) Galjanić Ivan »Susić« star 25 god. krojač iz Aleksandrova, do sada nesuđivan,

4) Mrakovčić Mate »Šimunić« star 24 god. pekar iz Aleksandrova do sada neporočan.

U mjesecu martu 1933 god. bio je oko 15 dana u Zagrebu Franolić Petar »Popić« te ga je tom prilikom potražio u njegovom stanu Diminić Dušan, student prava u Zagrebu, inače iz Sušaka, a koji se sada nalazi u uzama Pretstojništva gradske policije u Sušaku. Diminić Dušan je tom prilikom nagovarao Franolića da stupi u redove komunističke, što je Franolić i prihvatio. Diminić mu je tom prilikom i obećao, da će prigodom školskih praznika u letu doći lično u Krk te poraditi oko osnivanja komunističkih organizacija.

I zaista je dana 2. augusta 1933 god. putovao Diminić zajedno sa nekim Magašićem²² studentom prava na zagrebačkom univerzitetu, a za kojega je zamoljena uprava policije u Zagrebu, da ga uhapsi i predvede, no isti međutim do danas još nije predveden, na parobrodu »Slavija« iz Sušaka za Krk. U isti parobrod toga dana ukrcao se na Glavotoku i Franolić Petar »Popić« koji je onde obavljao neke stolar-

²² Mauricije.

ske radnje na vili Dra Petra Velčića, odvjetnika u Krku. Na parobrodu ga je nagovarao Diminić te mu ponudio jedan omot, u kojemu je bila komunistička literatura. Franolić tom prilikom nije htio primiti taj materijal nego je Diminića uputio da taj omot odnese njegovom bratu Franoliću Jerku, podvorniku na Drž. realnoj gimnaziji u Krku²³ kod koga je Petar i stanovao. Ujedno su se Franolić i Diminić na parobrodu dogovorili, da će se sledećeg dana ujutro u 5 sati sastati na Dunatu 4 klm. udaljeno od Krka, a u svrhu polaska u Dobrinj. Diminić i Magašić izašli su iz parobroda u Krku, a Franolić se odvezao u Aleksandrovo. U Krku je Diminić predao odnosni omot **Franoliću Jerku**, koji ga je međutim otvorio i videći, da se u istom nalazi ilegalna literatura otišao svom bratu **Franoliću Nikoli**, stolaru u Krku, oženjenom 42 god. starom te dogovorio s njim i odnosni paket spalio. —

Kada je Franolić »Popić« stigao u Aleksandrovo potražio je odmah Franolića Petra Barčina te ga obavestio o razgovoru sa Diminićem, pa su sledećeg dana ujutro krenula oba Franolića Petra iz Aleksandrova te se u 5 sati ujutro sastali sa Diminićem i Magašićem na Dunatu. Franolić Petar »Popić« produžio je put za Krk, a Diminić, Magašić i Franolić Petar »Barčin« pošli su u Dobrinj kamo su stigli oko 10 sati i 30 minuta i pošli u gostionu Crvića Frane, gdje su se sastali sa **Barbalićem Ivanom (Ivić), 24. god. starim, studentom filozofije na beogradskom univerzitetu, neporočnim koji je bio 5 meseci u istražnom zatvoru zbog komunizma**, i na tom sastanku je bilo stavljeno Barbaliću u zadatak, da organizira komunističku akciju u Dobrinju i da podržava veze s Aleksandrovom, a kad se akcija proširi i sa Malinskom. Ovo je Barbalić prihvatio, a materijal je trebao dobiti preko jednog lica iz Kraljevice, koji bi taj materijal barkom doneo u Klivno i to odmah sledeće nedelje, ali to lice nije došlo. 15. augusta došao je Franolić Petar »Barčin« opet u Dobrinj radi prijema toga materijala, ali pošto materijal nije bio stigao, to je Barbalić nagovorio Franolića da sam pođe Diminiću ali Franolić nije pošao Diminiću. Pošto je Barbaliću dosadilo ovo čekanje na materijal, to je 8. IX. 1933 otišao lično u Sušak, te je od Diminića zatražio komunistički materijal, ali mu je tom prilikom Diminić Dušan rekao, da momentano toga nema, ali da mu je za početak dovoljno sledeće: 1.) »Komunistički manifest«,²⁴ 2) »Razvitak

²³ O toj gimnaziji usp. *Krčki zbornik 3, Spomenica gimnazije »Čedo Zic« u Krku 1921—1971*, Krk 1971.

²⁴ U razdoblju između dva svjetska rata u Jugoslaviji je raspačavano nekoliko izdanja ovog poznatog djela K. Marksa i F. Engelsa. Tako npr. izdanje iz 1871. (brzotiskom Jovanovića i Pavlovića), izdanje Jugoslavenske radničke knjižare u Chicagu 1918, izdanje »Naše snage« u Zagrebu 1919, izdanje Socijalističke izdavačke knjižare »Tucović«, Beograd 1922, preveo Milorad Popović. Nije se moglo za sada ustanoviti, jer nisu sačuvani primjerci u istrazi zaplijenjenih knjiga, koje su izdanje od nabrojanih čitali komunisti i njihovi pristaše na otoku Krku, a dakako i u Hrvatskom primorju. To isto vrijedi i za literaturu navedenu u slijedećim bilješkama.

socijalizma od utopija do nauke«²⁵ 3) »Uvod u dijalektički materijalizam«²⁶ i 4) Opšta historija socijalizma.²⁷

Posle ovog nastojao je Barbalić predobiti za komunističku akciju **Kirinčić Antona 46 god. starog, zemljoradnika iz Žestilca, opštine Dobrinj, a koji se je nedavno preselio u Gjulavec, sreza Daruvar, gdje je kupio neki mlin** te je tamo i uhapšen i ovamo sproveden te je istoga predobio i bilo određeno, da isti podržava vezu između Kraljevice i Dobrinja. Podjednako je Barbalić nastojao oko toga, da predobije za komunističku akcije i **Crvića Dinka (Sopčića) starog 40 godina, stolara iz Dobrinja, neporočnog**, a koji se pokazao sklonim za ovu akciju, ali još nije bio dao svoj konačni pristanak. To su bili članovi iz Dobrinja.

U komunističku aferu u Aleksandrovu su još upletena sledeća lica:

1) Žic Ivan »Tolonar« 26 god. star, pekarski pomoćnik iz Aleksandrova, neporočan, a koji se je sastajao sa gorenavedenim članovima ćelije i slušao, kada je Franolić Petar »Barčin« držao predavanja o društvu o organizovanju radništva protiv kapitalizma i propagiranju komunizma uopšte;

2) Ragužin Franjo 26 god. star, stolar iz Aleksandrova, neporočan, koji je također zalazio u to društvo, te slušao navedene komunističke razgovore i dolazio 2 puta u Zagreb i to u jesen 1933 god. i proljeće 1934 god. te podržavao vezu između Diminića (u Zagrebu) i Franolića Petra »Barčina« (iz Aleksandrova) a putem Bonefačića Nikole, studenta agronomije u Zagrebu.

3.) Karabaić Franjo, 26 god. star, strojebravar iz Aleksandrova neporočan, koji je, kako je u izvješću od 28. maja 1934 broj 1057 Pov, navedeno obložio limom već načinjen sanduk iz dasaka, te ga sklonio na mjesto »Prniba« a u koji sanduk se imao spremati komunistički materijal. Kod istoga pronađene su i komunističke brošure.

4.) Bonefačić Nikola, student agronomije u Zagrebu, star 21. godinu rodod iz Aleksandrova, neporočan, koji se družio sa Diminićem i istoga obavještavao o dolasku Ragužina u Zagrebu, a u svrhu, da podržava vezu između Diminića i Franolića Petra »Barčina«. Isti je nabavljao u Zagrebu i knjige za Franolića »Barčina« kako je u izvješću od 28. maja 1934 broj 1057 Pov navedeno.

Među uapšenicama nalazio se je i **Frol Ivan 26 god. star student filozofije na zagrebačkom fakultetu, bivši urednik mesečnika »Litera-**

²⁵ Friedrich Engels, *Razvitak socijalizma od utopije do nauke*, Knjižara »Tucović«, zbirka Socijalistička biblioteka »Tucović«, sv. II, Beograd 1921.

²⁶ A. Thalheimer, *Uvod u dijalektički materijalizam*, prijevod Milana Petrovića, Naučna biblioteka, sv. 1, Zagreb 1933.

²⁷ Max Beer, *Opća historija socijalizma i socijalnih borbi*, izdavačka knjižara »Slavija«, Novi Sad, 1927.

tura Revije», kažnjen izgonom iz Zagreba, a koji je inače boravio u Baški.²⁸

Prema ovde provedenim izvidima, istoga po ovom predmetu ne tereti ništa, ali istoga potražuje Predstojništvo gradske policije u Sušaku svojom depešom od 23. maja 1934 broj 2318 Pov, jer da je isti također upleten u ovu aferu.

Naknadno se dodaje da je pretresom stana kod Kirinčića Antona u Žestilcu, opštine Dobrinj, pronađena komunistička literatura prema spisku, koji se ovom izvještaju predlaže. Povodom ovih izvida uapšena su ovdje sledeća lica:

- 1) Franolić Petar »Barčin«;
- 2) Franolić Petar »Popić«;
- 3) Kirinčić Anton;
- 4) Barbalić Ivan;
- 5) Žic Ivo »Tolonar«;
- 6) Mrakovčić Mate;
- 7) Galjanić Ivan;
- 8) Ragužin Franjo;
- 9) Karabaić Frane;
- 10) Crvić Dinko;
- 11) Bonefačić Nikola
- 12) Frol Iva i
- 13) Franolić Jerko.

Ista će se lica, a posle ovde provedenog izviđajnog postupka dana 2. juna 1934 pod jakom stražom sprovesti Predstojništvu gradske policije u Sušaku kao nadležstvu koje vodi izvide po ovoj aferi, koja je prvotno organizovana na području sreza Sušačkog i odakle su ondješnji članovi pokušali protegnuti njihovu djelatnost na područje sreza krčkog.

Ovo je naročiti potrebno radi toga, da se lica sa područja ovog sreza suoče sa inicijatorima, koji se nalaze u uzama rečenog Predstojništva na Sušaku.²⁹

Po predmetu će se izvidi ovdje nastaviti u sporazumu sa rečenim Predstojništvom policije.

Franolić Nikola, stolarski majstor u Krku, rodом iz Aleksandrova, brat Franolića Petra, »Popića« i Franolića Jerka, koji je spalio po Di-

²⁸ Ivo Frol bio je suradnik »Literature«, časopisa za nauku i umjetnost, koji je izlazio u Zagrebu 1931—1933. On je također bio suradnik časopisa »Signalni«, mjesečnika za literarna i kulturna pitanja, kojemu je urednik bio Ivo Barbalić; Ovaj je časopis također izlazio u Zagrebu 1932. godine. Frol je tijekom 1932. godine bio dva puta uhapšen zbog komunističke djelatnosti u Zagrebu. Nakon drugog hapšenja 13. kolovoza 1932. godine zbog raspačavanja zabranjenog broja 6. i 7. časopisa »Signalni« (za studeni i prosinac), po presudi uprave policije u Zagrebu dobio je zabranu boravka u Zagrebu i upućen je u zavičajno mjesto Sušak na 3 godine. U Beogradu je uhapšen 7. veljače 1934. i 14. veljače i opet vraćen u Sušak (IHRPH, Spisak komunista, filokomunista i socijalista Kraljevske banske uprave u Zagrebu, Odjeljenja za državnu zaštitu Pov-II-DZ-Broj: 49.960/35 od 4. X 1935).

²⁹ Vidi bilj. 2.

miniću donešeni omot sa sadržajem komunističkih spisa, nije uhapšen i to radi toga, jer je sigurno ustanovljeno da on nije upleten u ovu aferu.

Isti je ovdje vrlo ugledan obrtnik i istaknuti pristaša režima te opštinski odbornik. Pored toga je on preduzeo stolarske radnje kod gradnje ovdašnjeg dječskog internata te bi njegovim hapšenjem posao na gradnji internata zapeo, a on bi pretrpio veliku štetu. Isti posjeduje radnju i priličan imetak te je sigurno, da se neće udaljiti iz Krka.

Moli se ovo izvešće uzeti do znanja. —

Sreski načelnik:
Vitezić

(Pečat, latinica i ćirilica:)
NAČELNIK SREZA KRČKOG
KRK

KRALJEVSKA BANSKA UPRAVA³⁰
SAVSKE BANOVINE ZAGREB
UPRAVNO ODELJENJE II. POV. D.Z.
Primljeno, 4./VI 1934. br. 18212

Sign. IHRPH, XVI, 1934, fasc. Pag i dr., izvornik,
strojopis, latinica, vlastoručni potpis, pečat.

5.

(Krk, 1. VI. 1934.)

Popis

knjiga i novina koje su pronađene kod Kirinčić Antona iz Dobrinja.

- 1 knjiga »Istina o Sovetskoj Rusiji«³¹
- 1 „ »Sima Marković pred sudom«³²
- 1 „ »Jedinstvo sindikata«³³
- 1 „ »Materijalističko shvaćanje istorije«³⁴

³⁰ Latinica i ćirilica.

³¹ Što je vidjelo 58 njemačkih radnika u Rusiji? — Na koricama je navedeni naslov *Istina o Sovjetskoj Rusiji*. Izašla je u Zagrebu 1926. godine u izdanju biblioteke »Progres«.

³² Sima Marković pred sudom 11. decembra 1922. godine, stenografske beleške, Beograd 1923.

³³ Pavle Pavlović, Jedinstvo sindikata, štampa I. Čolaković i Đ. Mladenović, Beograd 1926.

³⁴ Maks Adler, Materijalističko shvaćanje istorije i dijalektike, Preveo Ž. Cvetković, Beograd 1933, ili Materijalističko shvaćanje istorije, Pokušaj popularnog izlaganja, Prev. s ruskog C., Beograd, 1925.

- 1 „ »Teorija revoluiteta«³⁵
 1 „ »Besposlica«³⁶
 1 „ »Moral Klasne norme«³⁷
 1 „ »Ekonomski sastavci«
 1 „ »Kralj carske vlasti«
 1 „ »Gojdba žitarice«³⁸
 2 „ »Ljubav pri generaciji«³⁹
 1 „ »Lirika šestorice«⁴⁰
 2 „ »Radić«⁴¹
 3 „ »Nadnica cijena i profiti«⁴²
 2 „ »Car Ugalj«⁴³
 5 „ »Kultura«
 15 „ »Literatura«⁴⁴
 3 „ »Signali«⁴⁵
 3 „ »Slike kapitalizma«
 1 Proglas Hrvatske federalističke seljačke stranke,
 1 Sabirni arak Borbe⁴⁶
 1 Tiskanica Fanal
 1 Reklama Krileza⁴⁷
 1 Poziv svim pretplatnicima Borbe
 1 Sabirni araka Borbe

³⁵ Možda: Sima M. Marković, *Teorija relativiteta, popularno-naučna skica*, Beograd 1923.

³⁶ Pavle Pavlović, *Besposlica*, Biblioteka Progres, Zagreb 1926. i Beograd 1927.

³⁷ E. Preobraženski, *Moral i klasne norme*. Prev. Milan Durman, Zagreb 1926.

³⁸ *Gojdba žitarica. Izdanje Delegacije proizvođača čilske salitre za Kraljevinu S.H.S. u Beogradu 1923.*

³⁹ Aleksandra Kolontaj, *Ljubav tri generacije*. Prev. Mih. Todorović, Beograd 1927.

⁴⁰ *Lirika šestorice*. Olinko Delorko — Ivo Frol — Vladimir Kovačić (Marinko) — Marijan Matijašević — Branko Perović — Dragutin Tadijanović, Zagreb 1931.

⁴¹ O Radiću je pisano do 1934. vrlo mnogo, pa ne bismo znali na koje se djelo ili članak odnosi ovaj naslov.

⁴² Karl Marx, *Nadnica, cijene i profit*. Možda izdanje iz 1926, Zagreb, Predavanje održano 1866. godine u generalnom vijeću I internacionale sa dva članka Fried. Engelsa, Prev. Ljubomir Pejović.

⁴³ Upton Sinclair, *Car Ugalj*, roman; možda izdanje Biblioteke »Svetlost«, Wien, s.a.

⁴⁴ Vidi bilj. 28.

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ »Borba«, neko vrijeme glasilo Nezavisne radničke partije Jugoslavije — stranke koja je nastala na inicijativu i pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije. Počela je izlaziti pod imenom »Radnička borba« 11. IX 1924, a prestala izlaziti kao »Borba« 13. I 1929. Usp. Vojo Rajčević, *Prilog bibliografiji naprednih novina i časopisa između dva rata (1918—1941)*, Putovi revolucije, 3—4, Zagreb 1964, str. 530—552. Preko »Borbe« je KPJ često vršila sabirne akcije, kao npr. za pomoć političkim zatvorenicima, za fond »Borbe«, za izdavanje lista itd.

⁴⁷ Vjerojatno reklama za neko Krležino djelo.

- 1 Dopis Dragi drugovi od Uprave borbe
 1 komad novina Borba iz 1928 god.
 1 „ Borba iz 1924 god.
 4 „ Borba iz 1923 god.
 7 „ Borba iz 1925 god.
 27 „ Borba iz 1927 god.
 38 „ Borba iz 1928 god.
 5 „ Borba iz 1929 god.
 5 „ Zaštita čovjeka iz 1923 i 1929 god.⁴⁸
 6 „ Radnički odjek iz 1928 god.⁴⁹
 1 „ Seljačka sloga iz 1928 god.⁵⁰
 1 „ Hrvatski list od 1927 god.
 1 „ Znanje iz 1922 god.⁵¹

Sign. Isto, kopija, prilog uz prethodni spis br. 4.

6.

Krk, 2. VI 1934.
 Sresko načelstvo u Krku
 Broj: 1122 Pov/1934—

dne 2. juna 1934. —

Predmet: Komunistička akcija na otoku
 Krku

Državnom tužiocu
 Državnog suda za zaštitu Države
 u)
B e o g r a d u

Dana 22. maja 1934. obavješteno je ovo načelstvo (usmeno po Vodniku krčkog žand. voda — precrtano, J.S.) preko vodnika krčkog žand. voda, da je tokom istrage vođene po nadležnim vlastima po delu komunističke propagande na teritoriju sreza sušačkog utvrđeno, da su i neka lica sa otoka Krka u vezi s tom propagandom. (te da je usled toga tomu vodniku sa strane njegovih starešina naređeno, da po ovom delu povede hitnu, detaljnu i energičnu istragu — precrtano, J.S.)

⁴⁸ »Zaštita čovjeka«, nezavisni glasnik za čovječja i građanska prava. Vlasnik i odg. urednik August Cesarec, Zagreb 1928—1929.

⁴⁹ »Radnički odjek«. List radnika i siromašnih seljaka. Vlasnik i odgovorni urednik Ivo Baljkas, Split 1928.

⁵⁰ »Seljačka sloga«. Izdavač i odg. urednik Milan Novoselić, Zagreb 1928—1929.

⁵¹ »Znanje«, list za nauku i prosvjetu. Vlasnik i izdavač Jugoslavenska radnička knjižara Chicago.

Na osnovu ovih obaveštenja ovo načelstvo je smesta odredilo svog konceptnog činovnika, da najhitnije i najenergičnije provede izvide po ovom predmetu te ustanovi krivce, da se proti istima povede zakonski postupak.

Istraga je smesta započeta uz sudelovanje vodnika krčkog žandarm. voda te se već 23. maja 1934 započelo sa hapšenjem i pritvaranjem lica, koja su bila po ovom predmetu osumnjičena. Istraga se vodila delom u središtu ovog načelstva, a delom na samom terenu na teritoriju opštine Aleksandrovo i Dobrinj, u svrhu bržeg pronalaženja krivaca te kompromitirajućeg materijala.

Tokom istrage uhapšeni su i pritvoreni iz Aleksandrova:

Franolić Petar »Barčin«

Franolić Petar »Popić«

Galjanić Ivan »Susić«

Mrakovčić Mate »Šimunić«

Žic Ivan »Tolonar«

Ragužin Franjo

Karabaić Franjo »Vodopija«

U Krku je uhapšen i pritvoren Franolić Jerko, podvornik gimnazije.

U Baški je uhapšen Frol Ivan.

U Dobrinju je uhapšen Crvić Dinko »Sopčić«, dok su zamolbenim putem uhapšeni i ovamo sprovedeni i to iz Beograda: Barbalić Ivan, iz Zagreba Bonefačić Nikola, a iz Gjulavesa, srez Daruvarski Kirinčić Anton.

Tokom istrage ustanovljeno je, da je u Aleksandrovo bila već formirana komunistička ćelija od 4 člana (Franolića Petra »Barčina« Franolića Petra »Popića«, Galjanić Ivana i Mrakovčić Mata), čiji su članovi podržavali vezu s Dobrinjem i Sušakom, propagirali komunističke ideje, nabavljali i davali na čitanje ilegalnu literaturu, nabavili sanduk za skrivanje komunističkog materijala, skupljali među sobom članske priloga i novac i time dali toj ćeliji potpuno obeležje organizacije.

U Dobrinju se radilo na formiranju komunističke ćelije od 3 članova (Barbalića Ivana, Kirinčića Antona i Crvića Dinka). Članovima te još sasvim ne (ne potpuno — precrtano J.S.) formirane ćelije bila je dužnost, da podržavaju vezu između Kraljevice te Aleksandrova te da svoju akciju posle prošire i na Malinsku. Glavni organizator te akcije bio je Barbalić Ivan. Kod Kirinčića pronađena je u njegovoj kući u Žestilcu, opštine Dobrinj, ilegalna komunistička literatura, a koju je dobio od Barbalić Ivana. Spisak tog pronađenog materijala prilaže se.⁵²

U Krku uhapšen je Franolić Jerko podvornik gimnazije s razloga što je 2. VIII. 1933 primio od 2 nepoznata mladića jedan omot, adresiran na njegovog brata Franolića Petra »Popića«, u kojemu su bile komunističke brošure, te je videći to, isto spalio i nije uručio adresantu, ali o tome nije izvestio nadležnu vlast.

⁵² Možda je sadržaj spiska bio identičan spiskovima koje objavljujemo pod br. 5 ili 13.

Na osnovu provedenog izviđajnog postupka te pronađenog materijala, ovo sresko načelstvo predlaže, da Državni tužilac Državnog suda za zaštitu Države, a na osnovu čl. 1 t. 1 i 2 te čl. 2 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka⁵³ u Državi izvoli optužiti sledeća, a već gore navedena lica i to:

1.) Franolića Petra (Barčina), 26 god. starog, stolar iz Aleksandrova, neporočnog, iz Zagreba proteranog zbog komunizma, jer je dana 3. augusta 1933 obavešten po Franoliću Petru »Popiću« pošao u 5 sati izjutra na Dunat, daleko 4 km od Krka, a u svrhu sastanka sa Diminićem Dušanom i Magašićem⁵⁴ odakle su Franolić »Barčin«, Diminić i Magašić pošli u Dobrinj, te su se tamo dogovorili s Barbalićem Ivanom o osnivanju komunističkih ćelija na otoku Krku te podržavaju vezu između Kraljevice, Dobrinja i Aleksandrova:

jer je posle ovog sastanka osnovana u Aleksandrovu komunistička ćelija od 4 člana i to Franolića »Barčina«, Franolića »Popića«, Galjanića Ivana »Susića« i Mrakovčića Mata;

jer je podržavao još u jesen 1933 god. veze s Diminićem Dušanom, koji se tada nalazio u Zagrebu, a putem Bonefačića Nikole, studenta agronomije iz Aleksandrova, koji se isto tada nalazio u Zagrebu. I kada je Raguzin Frane u novembru prošle godine pošao u Zagreb radi polaganja majstorskog ispita, uputio ga je Franolić »Barčin« na Bonefačića, a ovaj opet na Diminića tako da se je Raguzin kada je po drugi puta išao u Zagreb t.j. u aprilu ove godine, opet sastao s Diminićem putem Bonefačića Nikole i tada je Diminić uputio Raguzina Biondiću na Sušak, koji će mu dati materijal za Franolića »Barčina«;

jer je 12 ili 13 decembra 1933 Franolić »Barčin« pošavši na Sušak po građevni materijal sastao se na Delti s Diminićem i od Diminića tada primio komunistički materijal (»Proleter« broj 10 iz oktobra 1933, »Klasnu borbu« broj 18 iz novembra 1932 te jedan primjerak »O Konspiracijama«)⁵⁵ te sobom poneo u Aleksandrovo;

⁵³ Član 1. točka 1. i 2. Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, donesenog u kolovozu 1921. a kasnije dopunjavanog, glase: Član 1: — »1. Pisanje, izdavanje, štampanje, rasturanje: knjiga, novina, plakata ili objava, kojima se ide na to, da se ko podstrekne na nasilje prema državnim vlastima, i uopšte, da se ugrozi javni mir ili dovede u opasnost javni poredak. Ovo važi i za svaku pismenu ili usmenu propagandu ili ubeđivanje drugih da treba promeniti politički ili socijalni poredak u državi zločinom, nasiljem ili ma kojom vrsti terorizma; 2. Organizovanje potpomaganje ili postajanje članom kakvog udruženja koje bi imalo za svrhu propagandu komunizma, anarhizma, terorizma ili udruženja za nelegalno prigrabljivanje vlasti kao i uopšte ono što se sadrži u prednjoj tački.« Član 2.: »Ko učini ma koje od krivičnih dela izloženih u čl. 1. ovog zakona, kazniće se smrću ili robijom do 20 godina. Predmeti krivičnih dela konfiskovaće se. Oni koji znaju, da se pripremaju zločini, izloženi u čl. 1. pa o tome na vreme ne izveste državnu vlast, kazniće se robijom do 20 godina. U cilju bržeg i lakšeg utvrđivanja krivice dopušteno je nadležnim vlastima da vrše pretrese i noću«. (Zbornik zakona uredbi i naredbi, sv. III, br. 4—35, Zagreb, ožujak 1929, str. 292).

⁵⁴ Mauricije.

⁵⁵ Vidi bilj. 11.

jer je pre 6—7 meseci naručio kod Ragužina Frane stolara u Aleksandrovu, da mu isti načini jedan sanduk, u koji će biti smešten komunistički materijal i jer je taj sanduk dao pre mesec dana Karabaiću Franji, bravaru iz Aleksandrova, da ga okuje te ujedno poverio Karabaiću čuvanje toga sanduka:

jer je napred navedene komunističke časopise davao na čitanje svim članovima ćelije, uplaćivao članske priloge za nabavku komunističkog materijala i jer je na sastancima ćelije kao i ostalim licima iz Aleksandrova, o kojima se (jedna riječ nečitka) (za koje se ovde predlaže da ih naslov izvoli optužiti — precrtano, J.S.) govori govorio o organizovanju radnika protiv kapitalizma i prisiljavanja poslodavaca na povećanje radničkih nadnica prisilnim putem. Time je isti počinio zločin iz čl. 1. t. 1 i 2 cit. Zakona.⁵⁶

2. Franolića Petra »Popića« 26 godina starog, stolara iz Aleksandrova, inače na radu kod njegovog brata Nikole, stolara u Krku, neporočnog, jer je boraveći u martu mesecu 1933 god. u Zagrebu oko 15 dana, došao u kontakt s Diminić Dušanom, koji ga je nagovarao, da stupi u redove komunista, što je Franolić Petar »Popić« i prihvatio;

jer se je dana 2. augusta 1933 god. sastao na parobrodu »Slaviji« s Diminićem Dušanom te mu je Diminić tada ponudio komunistički materijal, koji Franolić »Popić« nije hteo primiti na parobrodu nego Diminića uputio na svog brata Franolića Jerka, podvornika Drž. realne gimnazije u Krku, gdje je Diminić predao taj materijal. Na parobrodu ugovorio je (Franolić »Popić«) s Diminićem sastanak sledećeg dana ujutro u 5 sati na Dunatu;

jer je došavši u Aleksandrovo 2. augusta 1934 o razgovoru s Diminićem odmah obavestio Franolića Petra »Barčina« te je sledećeg dana ujutro pošao zajedno s Franolićem »Barčinom« na ugovoreni sastanak na Dunat;

jer je posle toga sastanka postao članom komunističke ćelije u Aleksandrovu i uplaćivao članske priloge za nabavku komunističkog materijala te čitao komunističke časopise, koje je davao Franolić »Barčin«.

3.) Galjanića Ivana »Susića« 25 godina starog, krojača iz Aleksandrova, neporočnog, jer je u letu 1933 god. postao članom komunističke ćelije u Aleksandrovu, te kao takav učestvovao kod sastanaka gdje se govorilo o organizovanju radnika protiv kapitalizma i propagiralo komunizam uopšte;

jer je uplaćivao članske priloge za nabavku komunističkog materijala i čitao komunističke časopise, koje mu je dao Franolić »Barčin«.

4.) Mrakovčića Mata »Šimunića« starog 24 god. pekara iz Aleksandrova, neporočnog, jer je prošle godine postao članom komunističke ćelije u Aleksandrovu, učestvovao kod sastanaka članova te ćelije, gdje se govorilo o organizaciji radništva i borbi proti kapitalizmu;

⁵⁶ Vidi bilj. 53.

jer je u toj ćeliji vršio funkciju blagajnika i sam uplaćivao članske priloge za nabavku komunističkog materijala;

jer je dana 15. augusta 1934. pošao u Dobrinj zajedno s Franolićem Petrom, »Barčinom«, koji je išao Barbaliću po komunistički materijal te Ragužinom i Galjanićem u Dobrinj;

jer je u oktobru mesecu prilikom prolaska Barbalić Ivana kroz Aleksandrovo i Bašku, Barbaliću rekao, da je Diminić rekao, da se ima prekinuti veza s Barbalićem.

5.) Karabaić Franju »Vodopija« 26 god. starog, strojobravara iz Aleksandrova, neporočnog, jer je početkom maja ove godine okovao sanduk, koji mu je dao Franolić »Barčin«, a u koji sanduk se imao pohraniti komunistički materijal;

jer je taj sanduk primio na čuvanje i sakrio ga između kamenja na zemljištu svoje tašte Mrakovčić Franke na mestu zvanom »Prniba« udaljeno preko mora 3 klm od Aleksandrova;

jer se primio dužnosti da će sav komunistički materijal stavljati u taj sanduk i jer je u tu svrhu primio od Franolića »Barčina« napred navedeni komunistički materija (Proleter i t.d.) koji je kod njega u stanu prigodom pretresa i pronađen.

6.) Ragužina Franju 26 god. starog, stolara iz Aleksandrova, neporočnog, jer se družio s članovima komunističke ćelije i slušao njihove govore o borbi i organizovanju radništva proti kapitalizmu;

jer se u Zagrebu u jesen 1933 i proljeće 1934 god. kad je onamo išao radi polaganja majstorskog ispita sastajao s Bonefačićem Nikolom i Diminićem Dušanom a u svrhu da nosi komunistički materijal od Diminića Franoliću »Barčinu« u Aleksandrovo;

jer je 15. aprila 1934 god. potražio na Sušaku, a po povratku iz Zagreba, Biondića kamo ga je uputio bio Diminić, jer da će mu Biondić dati komunistički materijal za Franolića »Barčina«;

jer je pre 6 — 7 meseci po nagovoru Franolića »Barčina« načinio sanduk za pohranjivanje komunističkog materijala.

7.) Žica Ivana »Tolonara«, 26 god. starog pekarskog pomoćnika iz Aleksandrova, neporočnog, jer se stalno družio sa napred navedenom šesticom i slušao njihove razgovore o organizovanju radništva i borbi proti kapitalizmu te znajući da su isti komunisti, njihovu akciju odobravao.

8.) Barbalića Ivana »Ivića«, 24 god. starog, studenta filozofije na beogradskom univerzitetu, rodom iz Dobrinja, neporočnog koji je bio već 5 meseci u istražnom zatvoru u Zagrebu zbog komunizma, jer se je dana 3. augusta 1933 u Dobrinju sastao sa Franolićem Petrom »Barčinom« te Diminićem Dušanom i Magašićem u gostioni Crvića Franje, gdje su se dogovarali o organizovanju komunističke akcije na otoku Krku, a Barbaliću je bilo dano u zadatak organizovanje ove akcije u Dobrinju te podržavanje veze sa Aleksandrovom i time da podržava vezu i sa Malinskom, kada se akcija proširi;

jer je prilikom sastanka s Franolićem »Barčinom« dana 15. VIII. 1933 god. u Dobrinju istomu strogo naredio, da energičnije radi na komunističkoj akciji i da sam nabavi komunistički materijal od Dimi-

nića na Sušaku, jer očekivani materijal iz Kraljevice od Turine Filipa, s kojim je stajao u vezi, a koji se očekivao, da će barkom biti donesen u Klimno, opštine Dobrinj, dne 15. augusta 1933 nije stigao;

jer je dana 8. IX. 1934 lično pošao na Sušak po komunistički materijal Diminiću Dušanu te od istoga dobio brošure: Komunistički manifest, razvitak socijalizma od utopije do nauke. Uvod u dijalektički materijalizam i opšta historija socijalizma;⁵⁷

jer je nagovorio Kirinčića Antona da stupi u komunističku organizaciju i uputio ga da podržava vezu sa Aleksandrovom, kada on (Barbalić) pođe na univerzitet;

jer je nagovarao Crvića Dinka iz Dobrinja, da stupi u komunističku organizaciju;

jer je davao Kirinčiću komunističku literaturu, koja pretresom kod Kirinčića delomično i pronađena;

jer je pripremao sastanke u mjesecu septembru prošle godine za upoznavanje Kirinčića i Franolića »Barčina«, ali do toga sastanka pukim slučajem nije došlo;

jer se je početkom oktobra prilikom njegovog puta u Baški, da poseti Frola Ivana, na prolazu u Aleksandrovo sastao sa Mrakovčićem Matom te mu je tom prilikom Mrakovčić rekao, da im je Diminić rekao, neka prekinu veze s njim (Barbalićem).

9.) Kirinčića Antona »Sobatića« 46 godina starog, zemljoradnika, rodom iz Žestilca, opštine Dobrinj, neporočnog, koji se prošle zime preselio u Gjulaves, srez Daruvar i tamo kupio neki mlin, jer je prošlog leta prihvatio nagovor Barbalića Ivana, da stupi u komunističku organizaciju u Dobrinju te ujedno kao takav primio se dužnosti da podržava veze sa Aleksandrovom;

jer je od Barbalića primio na čitanje komunističku literaturu, koja je pretresom dne 30. maja 1934. u kući njegovog strica Kirinčića Antona, kbr. 40 u Žestilcu i pronađena o čemu prileži spisak. Za nepronađenu literaturu, a koju je dobio (dobivenu — precrtano, J.S.) od Barbalića, izjavio je Kirinčić, da ju je spalio pre svog odlaska u Gjulaves;

10.) Crvića Dinka »Sopčića« 40 god. starog stolara iz Dobrinja, neporočnog jer je bio sklon stupanju u komunističku organizaciju po nagovoru Barbalića Ivana, ali nije bio još dao svoji konačan pristanak;

jer nije Barbalića prijavio nadležnim vlastima znajući, da isti radi oko osnivanja komunističke organizacije.

11.) Bonefačića Nikolu, starog 21 godinu studenta agronomije u Zagrebu, rodom iz Aleksandrova, neporočnog, jer je podržavao veze s Franolićem »Barčinom« kupujući mu razne knjige u Zagrebu;

jer je bio u novembru 1933 i aprilu 1934 udesio sastanak u Zagrebu između Ragužina i Diminića, a povodom toga, što je bio po Franoliću obavješten da će Ragužin doći u Zagreb.

12.) Franolić Jerka 36. god. starog, podvornika Drž. realne gimnazije u Krku, neporočnog, jer je dana 2. VIII. 1933 god. primio od njemu nepoznata 2 mladića (Diminić i Magašić) jedan omot adresiran

⁵⁷ Vidi bilj. 24, 26 i 27.

na njegovog brata Franolića Petra »Popića« te isti paket po odlasku ovih mladića otvorio, pa kada je vidio, da su u tom dve (2) štampane komunističke brošure 1 primerak štampan mašinom, otišao je svom bratu Nikoli Franoliću, stolaru iz Krka te mu to ispričao. Dogovorivši se s Nikolom, Nikola je sledeći dan te brošure spalio u njegovom (Jerkovom) stanu, a ovo nije prijavio nadležnoj vlasti.

13.) Franolića Nikolu, 32 god. starog, stolara u Krku, neporočnog jer je dana 2. VIII 1933, a obavešten po svom bratu Jerku, da je ovaj primio komunistički materijal adresiran na Franolića Petra »Popića«, Jerku rekao neka počeka do sutra te je sledeći dan taj materijal u stanu Franolića Jerka spalio, a o tome nije podneo prijavu nadležnoj vlasti.

14.) Frola Ivana, 26 god. starog, rodom iz Siska, studenta filozofije sa zadnjim boravištem u Baški, izagnanog iz Zagreba, jer je ovo načelstvo telegrafski obavešteno od Predstojništva gradske policije u Sušaku, da je tamo vođenom istragom po delu komunističke propagande utvrđeno, da je po ovom delu saučesnik i Frol, o čemu će pobliže podatke dati to Predstojništvo.

Svi navedeni, za koje ovo načelstvo predlaže, da ih se (Naslov izvoli — precrtano, J.S.) optuži po Zakonu o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi su ovdje bili uhapšeni i pritvoreni u smislu § 13 Zakona o Državnom sudu za zaštitu Države,⁵⁸ sem pod 13.) navedenog Franolića Nikole.

Prilažući originalne zapisnike o saslušanju istih izvešćuje se, da je izvide po ovom predmetu vodio ovosreski pristav u zgradi ovdašnjeg žand. voda, a s razloga što ovo načelstvo uopšte nema uza niti inih prostoriya za pritvaranje.

Uapšeni bili su smešteni u navedenoj zgradi na tavanu i podrumima pod stalnom i strogom paskom žandarma, a u cilju (svrhu — precrtano, J.S.), da se ne mogu dogovarati odnosno pobeći ili na koji drugi način ometati tok istrage.

Iz ovih razloga sprovedo je danas ovo načelstvo svu trinajstoricu pritvorenika pod jakom stražom Predstojništvu gradske policije u Sušaku, a podjedno i s razloga što će se u Sušaku moći obaviti još potrebno uredovanje, jer su glavni akteri po ovom delu uhapšeni i pritvoreni kod rečenog Predstojništva.

Franolić Nikola pod 13.) nije uhapšen i to radi toga, jer je sigurno ustanovljeno, da on nije upleten u ovu aferu.

Isti je ovdje vrlo ugledan obrtnik i istaknuti pristaša režima te opštinski odbornik. Pored toga on je preuzeo stolarske radnje kod gradnje ovdašnjeg đačkog internata, te bi njegovim hapšenjem posao na gradnji internata zapeo, a on bi pretrpio veliku štetu. Isti poseduje radnju i priličan imetak te je sigurno, da se neće udaljiti iz Krka. (O ovome je izvještena Kr. banska uprava u Zagrebu s molbom za izdanje dalnje odredbe — precrtano, J.S.).

⁵⁸ Vidi bilj. 20.

Sa uhapšenima je predam Pretstojniku gradske policije u Sušaku i sav istražni materijal.

Izveštavajući prednje predlaže se, da Državni tužilac kod Državnog suda za zaštitu Države u Beogradu izvoli narediti Pretstojniku gradske policije u Sušaku, da imenovane sprovede u uze Okružnog suda u Sušaku na dalnji istražni postupak, s obzirom na gore navedene tehničke nedostatke kod ovog sreskog načelstva.

Sreski načelnik:
I. Vitezić v.r.

Sign. IHRPH, XVI, 1934, fasc. Pag i dr., kopija,
strojopis, latinica.

7.

(Krk, 2. VI 1934.)

Predstojništvu gradske policije
u)

Sušaku

Priopćuje prednje savezno sa ovostr. dopisom od 1. juna 1934 broj 1057 Pov/1934 — radi znanja. —

Sreski načelnik
I. Vitezić v.r.

Sign. Isto, na poleđini spisa br. 6.

8.

(Krk, 2. VI 1934.)

Kraljevskoj banskoj upravi savske banovine
Odeljak za državnu zaštitu
u)

Zagreb

Predlaže se prednje s molbom radi znanja i izdanja daljnje odredbe, a savezno sa ovostr. izvještajem od 1. juna 1934. broj 1057 Pov. —

Sreski načelnik
I. Vitezić

(Pečat, latinica i ćirilica:)
Načelnik sreza krčkog
KRK

KRALJEVSKA BANSKA UPRAVA⁹⁹
SAVSKE BANOVINE ZAGREB
UPRAVNO ODELJENJE II. POV. D.Z.
Primljeno 4. VI. 1934., br. 18211

Sign. Isto, izvornik, strojopis, latinica,
vlastoručni potpis, pečat, na poledini spisa br. 6.

9.

Zagreb, 4. VI. 1934.

SAVSKI ŽANDARMERIJSKI PUK
Pov. Ob. Br. 1201
4 juna 1934 godine
u Zagrebu

Otkrivanje komunističkih
ćelija u Aleksandrovi i
Dobrinju. —

KR. BANSKOJ UPRAVI ZAGREB.
(ODELAK DRŽAVNE ZAŠTITE)

Vodnik krškog žandarmerijskog voda pod Pov. Ob. Br. 282 od 1
juna 1934 godine, dostavio je izveštaj sledeće sadržine:

»Povodom otkrivanja komunističkih ćelija u mestu Hreljinu, Bakru
i Praputnjaku, poveo sam svestranu istragu u cilju otkrivanja komunis-
tičkih ćelija na teritoriji ovog voda i pronalazak komunista, te sam
ustanovio sledeće:

2 augusta 1933 godine, sastao se je na parobrodu »Slavija« a na
putu od Glavotoka do Krka, DIMINIĆ DUŠAN, student filozofije na
zagrebačkom univerzitetu sa Franolićem Petrom (Popić) stolarom iz
Aleksandrova, a na radu u Krku, te su tom prilikom ugovorili sastanak
za naredni dan na Ruševinama kod Dunata u 5 časova.— Tom prilikom
ponudio je Diminić, Franoliću i komunistički materijal, no ovaj ga
nije smeo na parobrodu primiti, već mu je dao adresu svoga brata
Franolića Jerka, podvornika krčke gimnazije i rekao mu, da njemu
preda to što ima za njega i da će mu to brat predati.— Istog dana, a
po prispeću u Krk Diminić je sa još jednim mladićem studentom

⁹⁹ Latinica i ćirilica.

otišao u stan Franolića Jerka i predao mu paketić za njegovog brata Petra Franolića (Popić), te ga zamolio da mu to preda.—

3 augusta 1933. godine došao je Diminić i drugovi na određeno mesto i u ukazano vreme, te se je sastao sa Franolićem Petrom (Popić) i Franolićem Petrom (Barčin), obojica iz Aleksandrova, pa se je Franolić (Popić) odmah uputio u Krk izgovarajući se, da ima hitan posao uraditi, ostavljajući Franolića (Barčina) sa Diminićem i drugom.

Posle nekoliko izmenjenih reči, Franolić (Barčin) Diminić i drugovi produžili su put za Dobrinj preko Kornića i Krasa, te se sastali sa Barbalić Ivanom studentom filozofije na beogradskom univerzitetu.— Sastanak je izvršen u gostioni Crvića Frane u Dobrinju, te su sva trojica pretresla pitanje organizacija komunističkih ćelija na ostrvu Krku i održavanju veza.—

Barbalić ovu akciju primio je na sebe, pa je rekao da njegova stvar kako će organizirati vezu Dobrinja sa Aleksandrovom i Dobrinja sa Kraljevicom.— Po svršenom ovom sastanku Franolić (Barčin) vratio se je preko Krka u Aleksandrovo, a Diminić i ostali, ostali su i dalje kod Barbalića.— Odmah po dolasku u Aleksandrovo Franolić (Barčin) bacio se je na posao, te je formirao komunističku ćeliju u Aleksandrovu u koju je ušao: Franolić Petar (Popić), Galjanić Ivan, krojač i Mrakovčić Mate, pekar, svi iz Aleksandrova.—

Daljim nastojanjem i posretstvom Bonifačića Nikole studenta agronomije na zagrebačkom univerziteti; uspeo je Franolić (Barčin) pridobiti za ovu svoju akciju Ragužina Franju, stolara iz Aleksandrova, a koji se je sastajao u Zagrebu u dva maha sa Diminić Dušanom i to prvi put 28 novembra 1933 godine, a drugi put 14 i 15 aprila 1934 godine.— Ovom prilikom Ragužina je pozivao Diminića, da od njega primi i ponese neke knjige za Franolića (Barčina), ali se je navodno Ragužin nekako ovog spasao, ali svejedno je izvršio poruku Diminića, te je na povratku za Aleksandrovo iz Zagreba svratio na Biondića Pavla i pitao ga, da li on ima što za Franolića, da mu ponese, no da ništa nije dobio.— Ipak je i pored ovog uspeha Franolić (Barčin) išao još i dalje, te je čak Ragužina privolio da mu napravi i sanduk za skrivanje komunističkog materijala, koja je Karabajić Franja (Vodopija) obukao plehom pa ga odneo preko mora na objekt Pernibu i tamo ga utrpao kamenjem na imanju svoje tašte Mrakovčić Franke.— Mesto skrivanja sanduka udaljeno od Aleksandrova od oko 3 klm., i nalazi se na ataru opštine Krk.—

Nadalje Franolić (Barčin) išao je u četiri maha u Dobrinj na sastanak sa Barbalić Ivanom i od njega tražio komunistički materijal, koga nije dobio.—

13 i 14 decembra 1933 godine, sastao se je Franolić (Barčin) sa Diminić Dušanom na Delti na Sušaku i tom prilikom dobio od njega: 1 Klasnu borbu Br. 18 iz 1932 godine,⁶⁰ 1 Proleter Br. 10 iz 1933 godine⁶¹

⁶⁰ Vidi bilj. 16.

⁶¹ Vidi bilj. 9.

i 1 primjerak o konspiracijama,⁶² koji je pisan na pisačkoj mašini latinicom na dve stranice.— Ovaj primerak davan je od ruke do ruke na čitanje i to: Franolić Petru (Popiću), Galjaniću Ivanu i Mrakovčić Mati.— Sav ovaj materijal pronađen je 25 maja ove godine u nužniku stana Karabajića Franje, oduzet i predan sreskom načelstvu u Krku radi daljeg zakonskog postupka.—

Nadalje Franolić (Barčin) od 3 avgusta pa sve do njegovog hapšenja, govorio je Franolić Petru (Popiću), Galjaniću Ivanu, Mrakovčiću Mati i Žicu Ivanu o bednom stanju radenika, te im preporučio stupanje u organizaciju radi borbe protivu kapitalizma tvrdeći, da bi ovo za radenike bilo dobro.— Franolić je ovim, stvorio krivicu Žicu Ivanu iz zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, jer ovo Žic nije prijavio nadležnoj vlasti, što je bio dužan učiniti.—

Mrakovčić Mate pored toga što je bio član komunističke ćelije u Aleksandrovu, primio se je i dužnosti prikupljanja članskog uloga, a u cilju nabavke komunističkih knjiga.—

Barbalić Ivan student filozofije na beogradskom univerzitetu, bio je glavni organizator komunističkih ćelija u Dobrinju, a bio je glavna spona između Aleksandrova i Dobrinja, pa moguće i Dobrinja i Kraljevice,— što izviđajima nije dokazano.—

Barbalić je uspeo uvući u komunističku ćeliju Kirinčić Antona, zemljoradnika iz Žestilca i Crvić Dinka, stolara iz Dobrinja. Obojica ova zadnja delomično priznaju svoje učestvovanje, no ipak se brane, da nisu dali definitivno svoj pristanak i za ulazak u komunističku organizaciju.— Dakako, da im ovo ide u prilog, jer i kada bi baš i bilo tako, morali bi Barbalića prijaviti nadležnoj vlasti, što oni nisu učinili.—

Sem prednjeg, Barbalić je na svom saslušanju izjavio, da je pre polaska na univerzitet predao Kirinčić Antunu sledeće knjige i to: »Komunistički manifest«, »Razvitak socijalizma od utopije do nauke«.— »Uvod u dijalektički materijalizam i istoriju socijalizma«⁶³

Prilikom kućnog i ličnog pretresa kod Kirinčića ove knjige nisu pronađene i Kirinčić tvrdi, da ih je pred 21/2 meseca spalio, ali zato su pronađene druge knjige, koje je on posedovao, a komunističkog su sadržaja.— Sve su ove knjige oduzete i predate sreskom načelstvu u Krku na dalnji zakonski postupak.—

Franolić Jerko podvornik u Krčkoj gimnaziji izjavio je da je primio paketić od dva nepoznata mladića na dan 2 avgusta 1933 godine, u kojima je našao 2 štampane brošure i 1 primerak komunističke partije pisan na pisačkoj mašini.— Ne tvrdi da u njemu nije bio list Proleter.—

Nadalje izjavio je, da čim je ovaj paketić primio, da je odmah otišao kod brata Franolića Nikole, stolara iz Krka na savetovanje, te su najzad odlučili da spale sav komunistički materijal a da o tome ne

⁶² V. bilj. 11.

⁶³ V. bilj. 24, 25 i 26.

kažu svome bratu Franoliću Petru (Popić), a isto tako, da i ne prijavljuju vlastima.—

Sem prednjeg Franolić Petar (Popić) priznao je, da je i sastanke održavao u Zagrebu sa Diminić Dušanom, te da mu je Diminić obećao, da će u cilju organizovanja komunista na ostrvu Krku doći u ferijama, što je stvarno i učinio, jer su najzad i sastali se 2 augusta 1933 godine na parobrodu »Slavija«, kako je to napred navedeno.—

Napominjem, da je uhapšen i Franolić Ivan, student filozofije, a kome je bilo određeno mesto boravka u Baški Novoj. Ovo je učinjeno po traženju sreskog načelnika u Krku.—

U vezi sa napred izloženim, uhapšeno je svega 14 lica što iz Aleksandrova, što iz Dobrinja i svi su predati sreskom načelniku Krk, koji je naredio sprovod krivaca Predstojništvu gradske policije u Sušaku radi dalje nadležnosti.—

U koliko se po ovome još što pozitivni utvrdi, dostaviću naknadno izveštaj«.—

Dostavlja se prednje s molbom radi znanja.—

Dostavljeno!

Komandantu Žandarmerije

Kr. Banskoj Upravi Zagreb.—

Komandir — pukovnik

(nečitljiv potpis)

(Pečat:)

SAVSKI ŽANDARMERISKI PUK
U ZAGREBU

KRALJEVSKA BANSKA UPRAVA⁶⁴
SAVSKE BANOVINE ZAGREB
UPRAVNO ODELJENJE II. POV. D.Z.
Primljeno, 6/VI. 1934, br. 18724.

Sign. IHRPH, XVI, 1934, fasc. Pag i dr., izvornik.
strojopis, ćirilica, vlastoručni potpis, pečat.

Beograd, 15. VI 1934.

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
ODELJENJE ZA DRŽAVNU ZAŠTITU
POV. I br. 23647
15. juna 1934. god.
Beograd

Predmet: otkrivanje komunističkih ćelija
u Aleksandrovu i Dobrinju

⁶⁴ Latinica i ćirilica.

KRALJEVSKOJ BANSKOJ UPRAVI
ZAGREB

U vezi akta Komande Savskog žandarmerijskog puka Pov. Ob. Br. 1201 od 4 juna t.g., koji je neposredno dostavljen i toj Banskoj upravi, Ministarstvo moli Kraljevsku Bansku upravu za što hitniji izveštaj o otkrivanju komunističke ćelije u Aleksandrovu i Dobrinju.

Po naredbi
Ministra unutrašnjih poslova
Pol. Inspektor
(nečitljiv potpis)

D.B.

Sign. IHRPH, XVI, 1934, fasc, Pag i dr., izvornik,
strojopis, ćirilica, vlastoručni potpis.

11.

Sušak, 12. VII. 1971.
DRŽAVNO TUŽIOŠTVO SUŠAK

Kk 308/34
2

Gos. Istražnom Sudiji
Sušak

Dostavljam krivičnu prijavu protiv Franolić Petra i dr. radi zločina iz čl. 1 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi sa predlogom:

- A. da protiv 1.) Franolić Petra »Popića« sa ostalim gen. u spisima
2.) Galjanić Ivana kao gore
3.) Franolić Petra »Barčina« kao gore (tužiti — rukom dodano, J.S.)
4.) Mrakovčić Mata kao gore

provedete krivičnu istragu i odredite istražni zatvor, jer su osnovano sumnjivi,

da su u toku 1933 i 1934 god. u Aleksandrovu bili udruženi u komunističku ćeliju, da su kao takovi nabavljali i širili komunističku literaturu: »Istina o Sovjetskoj Rusiji«, Šima Marković pred sudom, Jedinstvo Sindikata, Materijalističko shvaćanje istorije, Teorija revolucije, Besposlica, Moral klasne norme, Ekonomski sastavci, Kralj carske vlasti, Gojidva žitarice, Ljubav pri generaciji, Lirika šestorice, Radić, Nadnica cijena i profiti, Car Ugalj, Kultura, Literatura, Signali, Slike kapitalizma, Proglas Hrvatske federalističke seljačke stranke, Sa-

birni arak Borbe, Tiskanica Fanal, Reklama, Krleža, Poziv svim pretplatnicima Borbe, Sabirni arak Borbe, Dopis Dragi Drugovi od Uprave Borbe, novine Borba iz 1928. god., Borba iz 1924 god., Borba iz 1923 god., Borba iz 1926 god., Borba iz 1927 god., Borba iz 1928 god., Borba iz 1929 god., Zaštita čovjeka iz 1928 i 1929 g. Radnički odjek iz 1926 g., Seljačka sloga iz 1928 god., Radnička štampa iz 1925 g., Znanje iz 1922 god.,⁶⁵ širili komunističku propagandu po selima otoka Krka i stajali u vezi sa ostalim komunistima i komunističkim organizacijama a osobito sa onima na Sušaku i okolici, pa da su time organizovali udruženje, koje bi imalo za svrhu propagandu komunizma — čime su počinili zločin iz čl. 1 t. 2. Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi kažnjiv po čl. 2 od I. istog zakona.

B. protiv: 1.) Karabajić Franje sa gen u spisima (ne — rukom dodano op. J.S.)

2.) Barbalić Ivana sa gen u spisima (ne — rukom dodano, op. J.S.)

da povedete krivičnu istragu i odredite istražni zatvor, jer je osnovano sumnjiv:

a) Karabajić Franjo

da je u godini 1934 u Aleksandrovu znajući da postoji udruženje pod A) okovao jedan drveni sanduk i isti smjestio u polju u kojem je udruženje čuvalo svoju komunističku literaturu, i time potpomagao udruženje, koje je imalo za svrhu propagandu komunizma,

b) Barbalić Ivan

da je u god. 1933 i 1934 u Dobrinju radio na organizaciji udruženja, koje bi imalo za svrhu komunističku propagandu i radi toga stupio u veze i sastanke sa sličnim udruženjima i pojedinim komunistima iz Aleksandrova i Sušaka te primao i rasturivao komunističku literaturu: komunistički manifest, razvitak socijalizma od utopije do nauke, uvod u dijalektički materijalizam, opšta istorija socijalizma i⁶⁶ dr. i time organizovao i pomagao udruženja, koja bi imala za svrhu propagandu komunizam —

čime su Karabajić Franjo i Barbalić Ivan počinili zločin označen u čl. 1. 2 a kažnjiv po čl. 2 od. 1 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi;⁶⁷

C. da protiv: 1.) Ragužina Franje sa gen. u spisima

2.) Žic Ivana sa gen. u spisima

3.) Bonifačić Nikole sa gen. u spisima

4.) Crvić Dinka sa gen. u spisima

5.) Franolić Jerka sa gen. u spisima

6.) Franolić Nikole sa gen. u spisima

provedete krivičnu istragu jer su osnovano sumnjivi i to:

⁶⁵ Vidi bilj. 31 do 51.

⁶⁶ Vidi bilj. 24 do 27.

⁶⁷ Vidi bilj. 53.

Ragužina Franjo, da je dolazio u vezu s komunistima Diminićem, Biondićem i dr. i znao za njihovu komunističku propagandu,

Žic Ivana da se često družio s licima pod A) i da je znao za njihovu komunističku djelatnost,

Bonifačić Nikola, da je dolazio u vezu sa komunistima Franolić »Barčin«, Diminić i dr. i od njih saznao za njihovu komunističku propagandu,

Franolić Jerko, da je primio od njemu nepoznata 2 mladića (Diminića i Magašića) jedan omot sa komunističkom literaturom adresovan na njegovog brata Franolić »Popića« (pod A 1) otvorio ga pa ga spalio i time znao za postojeću komunističku propagandu;

Franolić Nikola, da mu je brat Franolić Jerko pripovijedao o tom omotu sa komunističkom literaturom i da je prema tom znao za postojeću komunističku propagandu,

pa da su time u označeno vreme znali, da se priprema izvršenje propagande za promjenu današnjeg uređenja, političkog i socijalnog poretka u državi — dakle zločina iz čl. 3 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, pa u vremenu kada je još bilo moguće otkloniti to djelo, propustili da to jave nadležnoj vlasti iako je postojao osobito teški slučaj —

čime su počinili zločin označen i kažnjiv po § 135 od I. al. II. kz.⁶⁸

D. da protiv 1) Kirinčića Antuna sa gen. u spisima

2) Crvić Dinka sa gen. u spisima

povedete krivičnu istragu, jer su osnovano sumnjivi i to:

KIRINČIĆ ANTUN,

da je znao za vršenje priprema sa strane Barbalića Ivana (pod B.2) oko osnivanja komunističkog propagandističkog udruženja u Dobrinju; jer mu je to on sam pričao i jer je nagovarao ga da u istu stupi, primao i pohranjivao komunističku literaturu, koju mu je ovaj davao, pa da je tako znao, da se priprema zločin označen u čl. 1 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, pa o tome nije na vrijeme izvestio državnu vlast;

⁶⁸ O Krivičnom zakoniku usp. str. 641 u radu B. Janjatović, — P. Strčić, *Dva spisa*, n.dj. Taj član glasi: »Ko zna da se priprema izvršenje kakvog zločinstva, pa u vremenu kada je još bilo moguće otkloniti to delo, propusti da to javi nadležnoj vlasti, kazniće se zatvorom ako zločinstvo bude pokušano ili izvršeno. U osobito teškim slučajevima kazniće se robijom do pet godina.

Kazna će se izreći i onda kad je učinilac koji je delo pokušao ili izvršio bio neuračunljiv.

Ovo se lice neće kazniti ako je učinilac pokušanog ili izvršenog zločinstva tomu licu rod po krvi u pravoj liniji ili u sporednoj liniji do drugog stepena zaključno ili je s njim u braku ili ako se trudio na drugi način da spreči izvršenje zločinstva ili da otkloni ishod pošto je delo pokušano ili izvršeno ili ako bi tom licu zbog takve pojave pretila opasnost za njegovu ličnost i imovinu«. (*Krivični zakonik za Kraljevinu Srbu, Hrvata i Slovenaca od 27. januara 1929*, obnarodovan u 33-XVI broju Službenih novina od 9. februara 1929. godine. Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd 1929, str. 183, 184).

CRVIĆ DINKO,

da je znao za vršenje priprava sa strane Barbalić Ivana (pod B. 2) oko osnivanja komunističkog propagandističkog udruženja u Dobrinju, jer mu je to on sam pričao i jer je i nagovarao ga da u istu stupi, pa da je tako znao, da se priprema zločin označen u čl. 1 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, pa o tome na vreme nije izvjestio državnu vlast;

čime su učinili zločin označen i kažnjiv po čl. 2 od II. Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi.

Okrivljeni pod A/-1-4 i B 1-2 pritvoreni su te se nalaze kod Sreskog Suda u Krku, a lica pod C/1-25 puštena su, danas na slobodnu nogu dok lice pod C 6 nije bilo pritvoreno.

Njihova se krivica u glavnom osniva na njihovu priznanju pa je svrha istrage da ova priznanja potkrijepi i pribavi potrebne podatke o imovini vladanju i starosti.

DRŽAVNO TUŽIOŠTVO
U Sušaku, dne 12. jula 1934.

Državni tužilac
Dr. Klarić

Sign. AH, DN, Kns 813/1934 1—16, izvorna kopija, pisana strojopisom, latinicom, vlastoručni potpis.

12.

Su š a k, 13. VII 1934.
DRŽAVNO TUŽIOŠTVO SUŠAK⁶⁹

Kk 308/2-34

DRŽAVNOM NADODVJETNIŠTVU

Z a g r e b

Na temelju §-a 26 Uredbe o poslovnom redu za Državna Tužioštva⁷⁰ izvještavam:

⁶⁹ Latinica i ćirilica.

⁷⁰ Taj član glasi: »O svakoj prijavi zbog krivičnih dela protiv opstanka države i njenog uređenja (§ 91-126 k.z.) ili zbog dela za koja se po Zakonu o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi kažnjava robijom, dalje zbog krivičnih dela iz § 225, 234-237, 239, 384—404 k.z. naposletku zbog krivičnih dela javnih činovnika i službenika, državni tužilac poduzeće bez odlaganja izveštaje višem državnom tužiocu koji će po potrebi i prema važnosti predmeta sa svojim mišljenjem izvestiti Ministra pravde. Državni tužilac napomenuće u svom izveštaju i predloge koje je sudu podneo u toj stvari kao i odredbe koje je već sud učinio. Ujedno će se izjaviti o tome, kako treba dalje postupiti u tom predmetu«. (Službene novine, XI, 286—CXVI, Beograd, 5. XII 1929. str. 2131.

Državni Tužilac Državnog Suda za zaštitu države ustupio je svojim aktom od 10 jula 1934 broj D.T. 785/8-34 krivični predmet protiv Franolić Petra i dr. radi zločina iz čl. 1 t. 2 Zakona o zaštiti javne Bezbednosti i poretka u državi na redovni postupak.⁷¹

Usljed toga je spis poslat ovdašnjem Istražnom Sudiji sa priloženim predlogom.

Iz predloga je razvidna inkriminirana krivična radnja i vrsta predloženog postupka.

DRŽAVNO TUŽIOŠTVO

U Sušaku, dne 13. jula 1934.

Državni tužioc:
Dr. Klarić

(Pečat, latinica i ćirilica:)

DRŽAVNO TUŽIOŠTVO U SUSAKU

DRŽAVNO NADODVJETNIŠTVO

Prim.: 16/7 1934

Broj: Kns 827/1934 6^A

Izdao usmenu uputu

a.a.

Zgb 17/VII. 34

(potpis nečitljiv)

Sign. AH, DN, Kns 813/1934 1—16, izvornik, strojopis, latinica, vlastoručni potpis.

13.

Ogulin, 31. VIII 1934.

DRŽAVNO TUŽIOŠTVO U OGULINU

Broj: Kk. 360/1934/6

Državnom Nadodvj.

u

Z a g r e b u

U krivičnom predmetu protiv Cuculić Josipa i dr. radi zločina iz čl. 1 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poredka u Državi u vezi ov-

⁷¹ Vidi bilj. 53.

dašnjeg izvještaja protiv Franolić Petru i dr. od 13. VII. 1934. Kk 308/34 (Državnom tužioštvu u Sušaku — rukom dodano, op. J.S.) i u vezi datih usmenih uputstava od dana 25 o. mjeseca umoljavam velesl. naslov, da mi u pogledu okrivljenog Kirinčića Antona iz Žestilca kod Dobrinja izvoli ponoviti uputstvo, jer mi nije jasno da li se isti imade sada optužiti ili samo pridržati pravo gonjenja.

Ovaj Kirinčić Anton bio je posljednji obuhvaćen u mome usmenom izvještaju, pa se o njemu najmanje govorilo.

Njemu se stavlja na teret da su kod njegovog strica u podrumu pronađene slijedeće knjige:

- 1 knjiga »Istina o Sovjetskoj Rusiji«
- 1 „ »Šima Marković pred sudom«
- 1 „ »Jedinstvo sindikata«
- 1 „ »Teorija revolucije«
- 1 „ »Besposlice«
- 1 „ »Moral Klasne Norme«
- 1 „ »Ekonomski sastavci«
- 1 „ »Kralj carske vlasti«
- 1 „ »Gojidba žitarice«
- 2 „ »Ljubav pri generaciji«
- 1 „ »Lirika šestorice«
- 2 „ »Radić«
- 3 „ »Nadnice cijene i profiti«
- 2 „ »Car Ugalj«
- 5 „ »Kultura«
- 1 „ »Literatura«
- 3 „ »Signali«
- 3 „ »Slike kapitalizma«
- 1 „ »Proglas Hrvatske federalističke seljačke stranke«
- 1 Sabirni arak Borbe
- 1 Tiskanica Fanal
- 1 Reklama Krleža
- 1 Poziv svim pretplatnicima Borbe
- 1 Sabirni arak Borbe
- 1 Dopis Dragi drugovi od Uprave borbe
- 1 komad novina Borba iz 1928 god.
- 1 „ Borba iz 1924 god.
- 4 „ „ iz 1923 god.
- 7 „ „ iz 1926 god.
- 27 „ „ iz 1927 god.
- 38 „ „ iz 1928 god.
- 5 „ „ iz 1929 god.
- 5 „ Zaštita čovjeka iz 1928 i 1929 god.
- 6 „ Radnički odjek iz 1928 god.
- 1 „ Seljačka sloga iz 1928 god.
- 1 „ Hrvatski list iz 1927 god.

- 1 „ Radnička štampa iz 1925 god.
1 „ Znanje iz 1922 god.⁷²

koje je okrivljeni Kirinčić nabavio i spremio u podrumu kod pomenutog svog strica prilikom iseljenja u Slavoniju (srez Daruvarski), koje je bilo prije 1 god. prilično.

Okrivljeni priznaje, da je bio pretplaćen na »Kulturu«, »Literaturu«, »Signali«, »Borba« i da je ostale kod njega pronađene knjige kupovao u knjižarama poslije svog povratka iz Amerike t.j. poslije god. 1922.⁷³

Ne priznaje, da je te knjige i novine ma kome uzajmljivao ili bilo kako rasturavao niti to ma ko tvrdi, (pa o tome nema nikakvog dokaza.— dodano rukom, tintom, J.S.)

Prilikom svog iseljenja u Slavoniju te je knjige spakovao u jedan sanduk i pohranio kod nekog svog starog strica u podrumu, dakle na slabo pristupačno mjesto, koje je žandarmerija tamo našla, (navodno po njegovom uputstvu.— (dodano rukom, tintom.— J.S.).

Na osnovu toga mišljenja sam, da ne bi trebalo za sad podizati optužnicu protiv njega, već samo si pridržati pravo gonjenja, kako bi i on snosio istu sudbinu kao i ostali Krčani po tome spisu (osim Franolić Barčina, koji će biti već sada optužen).

Umoljava se za odobrenje namjeravanog postupka.

U protivnom mogao bi se taj okrivljeni Kirinčić Antun optužiti za pokušaj zločina iz čl. 1 t. 1 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u Državi.

(Rukom dodano, op. J.S.): Okriv. Kirinčić ne nalazi se u istražnom zatvoru, već na svom novom naselju u Slavoniji.

Državno tužioštvo
U Ogulinu, dne 31 augusta 1934

Državni tužilac u zamjeni:
Dr Klarić

(Pečat, latinica i ćirilica:)
DRŽAVNO TUŽIOŠTVO OGULIN

(Rukom dodano, op. J.S.): Istodobno se veleslv. naslov izvještava da je pod današnjim stavljen predlog Istraž. Sudiji, da se protiv Jurković Marijana, Škorić Dragomira, Kućan Danijela, Šupić Rade, Tomić Klementa, Talana Josipa, Šojića Filipa, Šarinića Bože, Kehlera Izidora, Turina Mate, Polić Vjekoslava i Burića Mate također odredi istražni zatvor, tako da sva lica, koja će sada biti optužena biti prethodno stavljena u istražni zatvor, t.j. sada ih ima u istražnom zatvoru 40, a u predlogu obuhvaćeno je još 12 lica — svega 52, time, da je pro-

⁷² Vidi bilj. 31—51. Čini se, da literatura koja je pronađena kod krčkih komunista i njihovih pristaša nije bila samo ona koja je pronađena i popisana kod A. Kirinčića.

⁷³ Vidi bilj. 28 i 46.

tiv Marijana Polića, đaka iz Kraljevice pridržano pravo gonjenja, a za Kirinčića Antuna očekuje se odgovor na ovaj izvješt.⁷⁴
P.S.!

Klarić

DRŽAVNO NADODVJETNIŠTVO

Prim: 3. IX. 1934.

Broj: Kns. 813/34

Izdao uputu

Zgb 3. IX 34

(potpis nečitljiv)

Sign. AH, DN, Kns 813/1934, 1—16, izvornik, strojopis i rukopis, (tinta), vlastoručni potpis, pečat.

Riassunto

Alcuni atti di organi del potere riguardanti i comunisti dell' isola Krk (Veglia) al tempo della dittatura del 6.gennaio

Nel periodo tra il 1932 e il 1934, dunque proprio al tempo della dittatura del 6 gennaio, proclamata da re Alessandro Karađorđević, nell' isola di Krk avviene una certa rifioritura del movimento comunista. Coi comunisti di Krk strinse legami il nuovo Comitato distrettuale del Partito comunista jugoslavo per il Litorale croato: tali legami furono poi approfonditi quando nel 1933 fu fondata la prima organizzazione del partito nell' isola di Krk, e precisamente a Punat (Ponte). Sebbene le riunioni dei comunisti di Krk si riducessero solo allo studio di letteratura comunista, ma senza alcuna azione sistematica, come del resto a quel tempo avveniva in molti altri paesi, pure anche ciò dava noia al regime. Quando ci fu un' irruzione tra i membri del partito nel vicino continente, furono arrestati anche i comunisti ed i loro consenzienti residenti nell' isola di Krk, sottoposti poi a un' istruttoria a Krk ed a Sušak, (città annessa dopo l' ultima guerra al comune di Rijeka (Fiume), sua parte orientale) e infine consegnati al Tribunale.

Nel presente scritto gli autori adducono alcuni documenti di organi allora al potere, risultati dal processo a carico dei comunisti di Krk. Gli originali di tali documenti vengono custoditi a Zagreb (Zagabria) nell' Istituto per la storia del movimento operaio della Croazia e nell' Archivio della Repubblica socialista di Croazia.

⁷⁴ Nabrojani su bili komunisti i njihovi pristalice koji su djelovali u Zagrebu (M. Jurković i D. Skorić), Hreljinu (D. Kučan, J. Talan), u Gornjoj Orehovici (R. Šupić), u Svilnom (K. Tomić), u Praputnjaku (B. Šarinić i F. Šojić), u Kraljevici (I. Kehler), u Šmriki (M. Turina, V. Polić i M. Burić). O njima vidi literaturu u bilj. 2 i 4.